

Izvorni znanstveni rad (Original scientific paper)

94(497.6)“1435”

929.73 Tvrtković T.

EMIR O. FILIPOVIĆ

Boravak bosanskog kralja Tvrtka II Tvrtkovića u Beču tokom 1435. godine

Apstrakt: U radu se opisuje boravak bosanskog kralja Tvrtka II Tvrtkovića u inostranstvu tokom 1435. i početkom 1436. godine. Pored preispitivanja hronologije zastupljene u historiografiji, autor na osnovu do sada nedovoljno iskorištenih podataka također predstavlja vijesti o kraljevim aktivnostima i drugim dešavanjima u Beču gdje su ga ugostili herceg Albrecht Habsburški i njegov tast, car Svetog rimskog carstva i ugarski kralj, Sigismund Luksemburški.

Ključne riječi: Tvrtko II Tvrtković, Sigismund Luksemburški, Albrecht Habsburški, Beč, Požun, Višegrad, dvorska kultura

Abstract: This paper describes the time the Bosnian King Tvrtko II Tvrtković spent outside of the country during 1435 and 1436. Apart from analysing the chronology which is present in historiography, the author uses insufficiently exploited data to present the King's activities and other events in Vienna where he was hosted by Herzog Albrecht of Habsburg and his father in law, Emperor of the Holy Roman Empire and King of Hungary, Sigismund of Luxemburg.

Key words: Tvrtko II Tvrtković, Sigismund of Luxemburg, Albrecht of Habsburg, Vienna, Bratislava, Visegrád, courtly culture

Pažljivijim iščitavanjem starije historiografske literature mogu se uočiti neiskorišteni podaci koji, unatoč njihovom značaju, nisu izazivali posebnu pažnju. Prije svega to je posljedica pristupa istraživača, ograničenih svojim tematskim okvirima, koji nisu imali potrebe ulaziti u detaljnije izlaganje i raspravljanje o pojedinim pitanjima, najčešće se zadovoljivši tek njihovim spominjanjem. Takav je slučaj sa epizodom boravka bosanskog kralja Tvrtka II Tvrtkovića van zemlje sredinom tridesetih godina 15. stoljeća. Za nju se znalo od samih početaka kritičkog bavljenja srednjovjekovnom bosanskom prošalošću, te je ona uvrštena u skoro sve sintetske prikaze bosanske historije koji su uključivali i razdoblje razvijenog srednjeg vijeka,¹ pa i u istraživačke monografije i

¹ Vjekoslav Klaić, *Poviest Bosne do propasti kraljevstva*, Zagreb, 1882, 275-277; Владимир Ћоровић,

članke kao izraze rada na temama sa užim hronološkim okvirima.² U ovom tekstu pokušat ćemo predstaviti i skrenuti pažnju na neke objavljene ali nedovoljno iskorištene informacije, pomoću kojih ćemo razaznati pojedinosti o boravku kralja Tvrtka II u Beču tokom 1435. godine, te time ponuditi prilog sagledavanju, tematiziranju i aktualiziranju kulturnih i društvenih razmjena između bosanskog i ugarskog dvora u ozračju razvijenih kulturnih formi poznog srednjovjekovlja.

* * *

Relativno dugi period stabilne vlasti Tvrtka II Tvrtkovića na prijestolju Bosanskog kraljevstva kulminirao je kompleksnim političkim prilikama koje su nastupile tokom četvrte decenije 15. stoljeća. Tada izbija Konavoski rat,³ dolazi do obračuna kralja sa usorskom porodicom Zlatonosovića,⁴ zatim njegov sukob sa srpskim despotom Đurđem Brankovićem⁵ i neslaganje s vojvodom Radoslavom Pavlovićem, jačanje osmanskih pozicija u Bosni, te intezivirana djelatnost protukralja Radivoja Ostojića koji je aktivno pokušavao oslabiti položaj kralja Tvrtka II i sam preuzeti vlast u državi.⁶

Kombinacija svih ovih uzroka na političkoj sceni srednjovjekovne Bosne značajno je naškodila ugledu kralja Tvrtka II. Situaciju možda najbolje ilustrira činjenica da su Dubrovčani upravo u ovo vrijeme obustavili isplatu redovnih tributa koje su dugovali bosanskoj kruni. Pauza u prilivu sredstava iz Dubrovnika nastupa 1432. kada su kralju istovremeno isplaćeni i svetodmitarski i stonski dohodak za pretходnu godinu.⁷ Razvoj događaja potekao je u nepovoljnom smjeru po bosanskog

Историја Босне, књ. I, СКА, Посебна издања, књ. СХХИХ, Друштвени и историјски списи, књ. 53, Београд, 1940, 446; Marko Perojević, u: *Poviest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do godine 1463*, knj. I, Hrvatsko kulturno društvo Napredak, Sarajevo, 1942, 488-490, 493; Сима Ђирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, Српска књижевна задруга, Београд, 1964, 266.

² Pavo Živković, *Tvrtko II Tvrtković – Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Institut za istoriju u Sarajevu, Sarajevo, 1981, 173-181; Dubravko Lovrenović, *Na klizištu povijesti (Sveta kruna ugarska i Sveta kruna bosanska) 1387-1463*, Synopsis, Zagreb-Sarajevo, 2006, 257-258, 263-264; Petar Rokai, "Poslednje godine balkanske politike kralja Žigmunda (1435-1437)", *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, knj. XII/1, Novi Sad, 1969, 89-109.

³ Ćiro Truhelka, "Konavoski rat (1430-1433). Historička studija po spomenicima dubrovačke arhive", *Glasnik Zemaljskog muzeja*, knj. XXIX (1917), Sarajevo, 1918, 145-211.

⁴ Pavo Živković, "Usorska vlasteoska porodica Zlatonosovići i bosanski kraljevi (posljednja decenija XIV i prve tri decenije XV stoljeća)", *Historijski zbornik*, god. XXXIX, Zagreb, 1986, 147-162.

⁵ Živković, *Tvrtko II Tvrtković*, 164-165. Усп. Момчило Спремић, *Десном Ђурађ Бранковић и његово доба*, СЛЮ – Глас српски, Бања Лука, 1999, 176-177.

⁶ Živković, *Tvrtko II Tvrtković*, 168-169. O Radivoju: Lajos Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, München – Leipzig, 1914, poglavlje: "Radivoj, Sohn des Königs Stefan Ostoja von Bosnien 1429-1463", 69-109.

⁷ "Prima pars est de dando tributum ambassiator regis Bosne quod sibi debent de yperperis duobus mille e de yperperis quingenta dum expeditionem fuerunt in opportuna forma" (5. april 1432), Državni arhiv u Dubrovniku (dalje: DAD), Consilium rogatorum (dalje: Cons. Rog.), sv. V, f. 76v.

vladara te su, prema riječima ljetopisca Šimuna Klimentovića koji je pisao početkom 16. stoljeća, godinu dana kasnije istjerali “Bošnjane Tvrdka krala iz Bosne”.⁸

Stariji historičari različito su posmatrali Tvrtkov odlazak iz zemlje, uglavnom se složivši u tome da je povod kraljevim potezima ležao u izgubljenosti podršci i haotičnom stanju koje je zadesilo njegovo kraljevstvo. Vjekoslav Klaić tvrdio je da je Tvrtko bez prestanka boravio u Ugarskoj do tri godine, u koje vrijeme “bijaše tužna država njegova pozorištem žestokih borba i ratova, u kojih se međusobno zatirahu bosanska vlastela, pomagana divljimi četami turskimi”.⁹ Sima Ćirković je period Tvrtkovog izgnanstva smanjio na “skoro pune dve godine”,¹⁰ zaključivši da “od meteža za vreme kratke vladavine Ostojinog nasljednika, nije vlast bosanskog kralja pala toliko nisko” te da su ga nastale okolnosti dovele “u izolaciju i naterali ga da se isključivo veže za kralja Žigmunda i Ugarsku”.¹¹ Pavo Živković, koji se detaljno bavio vremenom vladavine kralja Tvrtka II, bio je nešto određeniji u predstavljanju podataka o položaju u kojem se stjecajem okolnosti našao bosanski vladar. Ipak ni on nije kraljevu situaciju mogao predstaviti u boljem svjetlu tvrdeći da je s izmirenjem vojvode Sandalja Hranića i vojvode Radosava Pavlovića bila “zapečaćena Tvrtkova daljnja sudbina”. Prema njemu je Tvrtko II u tom momentu, nakon skoro punih trinaest godina uspješne vladavine, “toliko oslabio da se svakog trenutka očekivao njegov pad. Prikliješten sa sviju strana, pružao je još izvjesno vrijeme otpor suparnicima i neprijateljima”, nakon čega je bio “prinuđen da odstupi s prijestolja”.¹²

Teško je na osnovu raspoloživih izvora odrediti kada je tačno kralj Tvrtko II napustio svoje kraljevstvo. U dubrovačkim arhivskim knjigama ga tokom 1434. godine posljednji put susrećemo 8. i 9. oktobra kada Dubrovčani šalju odgovore na njegovo i pismo kneza Matka Talovca.¹³ Kralj je potom, u Matkovoj pratnji, sa grupom odabranih plemića koji su mu ostali vjerni, krajem 1434. ili početkom 1435. godine došao u Požun gdje je Sigismundu iskazao vazalnu vjernost.¹⁴ Od tada i u narednih

⁸ “1433. tada izagnaše bošnjane tvrdka krala iz bosne, i ta biše drugi tvrdko”, Ivan Kukuljević Sakcinski, “Kratki ljetopisi hrvatski – Ljetopis Fratra Šimuna Klimentovića”, *Arhiv za povijest jugoslavensku*, knj. IV, Zagreb, 1857, 33.

⁹ Klaić, *Poviest Bosne*, 275.

¹⁰ “Скоро пуне две године, док се Твртко II кретао између Будима, Пожуна и Беча, у Босни је био само краљ Радивој, али ипак кроз читаво то време није успео да обезбеди себи трајно признање ни у земљи ни у суседству”, Ђирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, 266.

¹¹ Isto, 267.

¹² Živković, *Tvrtko II Tvrtković*, 167-168.

¹³ “Prima pars est de induciando super responsionibus litterarum domini regis Bosne et domini comitis Matei lectarum in presenti consilio” (8. oktobra 1434), DAD, Cons. Rog, sv. V, f. 226; “Prima pars est de faciendo tres nobiles officiales qui forment et formatas portent ad consilium rogatorum responsiones faciendas litteris domini regis Bosne et domini comitis Matei”, Isto.

¹⁴ “... aliis vero tum per illustrem regem Bozne prenotatum in signum sue nobis observande fide ... illustrem Stephanum Twertk regem scilicet Bozne pretactum simulcum baronibus et notabi...

nekoliko mjeseci se bosanski vladar nalazio u pratnji kralja Sigismunda, koji je periode između produženih boravaka u Požunu provodio u Beču u kojem se nalazio od sredine januara do početka marta 1435. godine.¹⁵

Iako u dokumentu to nije izričito navedeno, možemo pretpostaviti da se kralj Tvrtko nalazio uz Sigismunda još 15. januara kada je ovaj izdao ispravu hercegu Albrechtu u austrijskom mjestu Hainburgu na Dunavu,¹⁶ jer, oslanjajući se na austrijske kronike, dolazimo do podatka da je Sigismund u Beč, vjerovatno zajedno s Tvrtkom, stigao već 17. januara 1435. gdje se zadržao nekoliko sedmica. Anonimni bečki ljetopisac nije propustio napomenuti da je te duge i hladne zime pao neviđen snijeg kakav nije bio zapamćen u prethodnim godinama.¹⁷

U Beču su Sigismund i Tvrtko, u društvu mnogih biskupa, kneževa i hrabre gospode, boravili i 27. januara 1435. godine, kako se vidi iz isprave koju je rimski car i ugarski kralj izdao češkom plemiću Ulrichu II od Rosenberga (1403-1462).¹⁸

ipsam Posonium in conspectum nostre adduxit maiestatis, quem tandem regem simulcum suis baronibus et nobilibus predictis nos accepto ab eis [obse]rvando fidelitatis homagio...” (27. septembra 1437), Lajos Thallóczy – Antal Áldásy, *Magyarország melléktartományainak oklevéltára – A Magyarország és Szerbia közti összeköttetések oklevéltára 1198-1526*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1907, 116. Usp. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 257.

¹⁵ Iako Elemér Mályusz, “Die vier Gebrüder Talloci”, *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae*, Vol. XXVIII, Budapest, 1982, 33, navodi da je u Požunu, ili u njenoj okolici, Sigismund neprestano boravio između 8. oktobra 1434. i 10. maja 1435, mnogo su vjerovatnije tvrdnje Jörga Hoenscha, *Itinerar König und Kaiser Sigismunds von Luxemburg 1368-1437*, Studien zu den Luxemburgen und ihrer Zeit, Bd. 6, Fahlbusch Verlag, Warendorf, 1995, 120, koji boravak ugarskog kralja u ovom gradu smiješta između 16. oktobra 1434. i 13. januara 1435, zatim između 13. februara i 10. maja 1435. Prema istraživanjima Hoenscha, Sigismund se u Beču nalazio između ovih datuma, odnosno, od 21. januara do 13. februara. Usp. Wilhelm Altmann, *Die Urkunden Kaiser Sigmunds (1410-1437)*, Regesta Imperii XI, Bd. II (1424-1437), Verlag der Wagnerische Universitäts-Buchhandlung, Innsbruck, 1897-1900, 345-348. Takva hronologija je preuzeta i u izdanju Pál Engel – Norbert C. Tóth, *Királyok és királynék itineráriumai (1382-1438) – Itineraria regum et reginarum (1382-1438)*, Budapest, Magyar Tudományos Akadémia – Magyar Országos Levéltár, 2005, 129. Međutim, kako slijedi iz nastavka teksta, u tom se segmentu kraljev itinerar može djelomično korigirati.

¹⁶ Altmann, *Die Urkunden Kaiser Sigmunds (1410-1437)*, Bd. II (1424-1437), 344.

¹⁷ “Anno 1435 ... da cham Chaiser Sigmund her von Prespurkh an Sand Antoni Tag (d.i. Montag den 17. Jänner) und war die Wochen hie, und fur darnach wider gen Prespurkh auf Schlitten, wan es was das Jar gar ein langer herter Winter und grosser Snee, das in manigen Jaren nie so grosser Snee ist gefallen”, Theodor Georg von Karajan, “Die Alte Kaiserburg zu Wien vor dem Jahre MD”, *Berichte und Mittheilungen des Alterthums-Vereines zu Wien*, Bd. VI, Wien, 1863, 69.

¹⁸ “Sigmund z božie milosti Římský ciesař vždy rozmnožitel říše, a Uherský, Český etc, král. Urozený wěrný milý! Psaní twému o některých běziech, jenž sie nynie w Čechách dějí, wděčni jsúc i swých wěcech dobře srozuměwše, však u jasného kněze Albrechta Rakúského, syna našeho milého nynie w Wiedni s králem Bosenským a s mnohými jinými biskupy, kniežaty, hrabiemi a pány, nejž sie tu k nám sjeli ... Dán u Wiedni, we čtврtek po hodu s. Pawla na wieru obrácenie, let králowství našieh Uherského etc. w XLVIII, Římského w xxv, Českého w xv a ciesařstwie w druhém létě”

U ispravi istom destinataru od nekoliko dana kasnije (31. januar), vidi se da je Sigismund s bosanskim kraljem došao u Beč vidjeti svoju kćer Elizabetu i njenog supruga Albrechta, austrijskog hercega.¹⁹ Razlog njihovog dužeg boravka u Beču može se pripisati činjenici da su očekivali rođenje Sigismundovog prvog unuka jer je Elizabeta u to vrijeme bila trudna. Kako nas izvještavaju anonimni bečki ljetopisac i Thomas Ebendorfer, ona je 16. februara rodila sina kojem su u čast sv. Jurja nadjenuli ime Georg. Dijete je, međutim, poslije krštenja živjelo svega tri sata.²⁰ Tada su u Beču, pored Sigismunda i hercega Albrechta, bili prisutni još i kralj Tvrtko kao i grof Fridrih II Celjski, brat carice Barbare.²¹ Tačan datum djetetove smrti potvrđen je i naknadno pronalaskom natpisa na željeznom križu u jednoj kripti crkve sv. Stjepana.²² O Tvrtkovom boravku kod ugarskog kralja dobro su bili obaviješteni i Dubrovčani koji su 16. februara pisali pismo Sigismundu

(27. januara 1435), František Palacký, *Archiv Český čili staré písemné památky České i Moravské*, Díl prvý, W Praze, 1840, 39-40. Usp. Jovan Radonić, "Der Grossvojvode von Bosnien Sandalj Hranić-Kosača", *Archiv für Slavische Philologie*, Bd. XIX, Berlin, 1897, 464.

¹⁹ "Že jsme nyní s králem Bosenským sem přijeli naši dceru ohledati" (31. januara 1435), Palacký, *Archiv Český*, 40. Oba citirana dokumenta pisao je "Ad mandatum D. Imperatoris: Caspar Slik miles Cancell." S obzirom na to da je splitski notar 23. januara 1494. godine u jednom inventaru opisao "unam taciām magnam argenti unciarum quindecim vel circa, cum uno flore in medio, cum literis circa dicentibus Gaspar Slik ... laboratam opere Bosne", može se iznijeti pretpostavka da ju je uvaženi kancelar Kaspar Schlick (1396-1449) dobio upravo tom prilikom. Marko Šunjić, "Nekoliko podataka o srednjovjekovnim bosanskim izrađevinama od srebra", *Radovi Filozofskog fakulteta*, knj. II, Sarajevo, 1963, 347; Isti, "Mjere, novac, zarade i cijene na dalmatinsko-bosanskom području (XIV. i XV. st.), - II dio", *Radovi Hrvatskog društva za znanost i umjetnost*, V, Sarajevo, 1997, 46.

²⁰ "Darnach, an Sand Juliana Tag (d.i. Mittwoch den 16. Februar) der heiligen Jungfrauen genas die Herzogin eines Chnaben, der lebt auf drey Stund". v. Karajan, "Die Alte Kaiserburg zu Wien vor dem Jahre MD", 69. Ovaj podatak donosi i čuveni austrijski ljetopisac Thomas Ebendorfer von Haselbach koji ga greškom smješta u 1431. godinu: "Quo et anno natus est sibi filius primogenitus, quem Ducem Georgium ob beati Georgii honorem, quem in speciali deuotione coluit, vocitavit; qui post Baptisma non longa vita functus est." Thomas Ebendorfer, *Chronica Austriae*, (Hg. Alphons Lhotsky), MGH, Scriptores Rerum Germanicarum, n.s. XIII, Berlin-Zürich, 1967, 374.

²¹ Bilješka o ovom događaju, s pogrešnim datumom, nalazi se i u Bečkim Analima: "An freitag nach unser lieben frauen tag zw der liechtmesssen [4. februar] anno Domini millesimo quadrigentesimo tricesimo quinto ist mein fraw, hercog Albrechtinn, ires suns, der da ist genennet [ostavljen je prazan prostor za ime], niderkomen. Dieselb zeit ist k[aiser] Sigmund, ir vater, und der kunig von Wossen, graf Fridreich d . . . von Cyli und ander herren vil von Unger unnd andern lannden zw W . . ." Alphons Lhotsky, "Die oberösterreichische Fassung der sogenannten Wiener Annalen", *Mitteilungen des oberösterreichischen Landesarchivs*, Bd. 2, Linz, 1952, 16. Usp. Karl Uhlirz, "Zur Kunde österreichischer Geschichtsquellen", u: *Festgaben zu Ehren Max Büdinger's von seinen Freunden und Schülern*, Verlag der Wagner'schen Universitäts-buchhandlung, Innsbruck, 1898, 320. O odnosima bosanske krune sa Celjskima usp. Ignacij Voje, "Odnos Celjskih grofova prema političkim prilikama u Bosni i Hercegovini u XV vijeku", u: *Radovi sa simpozijuma "Srednjovjekovna Bosna i evropska kultura"*, Izdanja Muzeja grada Zenice, III, Zenica, 1973, 53-67; Pejo Čošković, "Fridrik II. Celjski kao pretendent na bosansko prijestolje", *Prilozi*, br. 35, Institut za istoriju, Sarajevo, 2006, 11-29.

²² v. Karajan, "Die Alte Kaiserburg zu Wien vor dem Jahre MD", 69.

zamolivši ga da ih preporuči kod despota Đurđa Brankovića i kralja Tvrtka II jer se obojica nalaze u njegovoj blizini.²³

Činjenica da je Tvrtko II provodio vrijeme kod Sigismunda izazivala je pažnju mnogih suvremenika te je našla odraza i u službenoj zabilješci koncila u Baselu od 18. februara 1435. godine. U njoj stoji kako je grof Konrad od Weinsberga izvijestio sabor da se bosanski kralj podložio Sigismundu skupa sa svim sektama i praznovjermima svoga kraljevstva.²⁴ Izvjesno je da su u to vrijeme Tvrtko II i Sigismund i dalje boravili u Beču ili u njegovoj neposrednoj blizini. To se može zaključiti i na osnovu jedne bilješke iz Bečkog gradskog arhiva, u kojoj se pod godinom 1435, nalaze detaljni podaci o njihovim aktivnostima u Beču. Naime, radi se o izvodu iz bilježnice rashoda gradske općine kojeg je prvi puta objavio Johann Evangelist Schlager, ali bez detaljnije hronološke analize.²⁵ (**Prilog 1.**) Pošto je zapis poticao iz augusta 1435. mnogi su istraživači koji su se bavili ovim problemom ustvrdili kako su Sigismund i Tvrtko upravo u toku tog mjeseca boravili u Beču.²⁶ Međutim, iz objavljenog teksta primjećuje se da su se opisivani događaji desili na "Vasnacht", tj. *Fastnacht*, što je u njemačkim zemljama naziv za predkorizmeni karneval koji se slavi dan prije Čiste srijede (Pepelnice), tj. posljednjeg utorka prije korizme.²⁷ Taj je festival 1435. godine obilježavan u noći s

²³ "Ceterum quod dominus rex Bosne se contulit ad conspectum sacre maiestatis vestre, et, ut presensimus, eciam dominus Georgium dispot Scavonie ad eandem profecturus est. Supplicamus humillime, ut ipsis ambobus et utrique eorum dignetur maiestas vestra prelibata hanc civitatem suam et mercatores eius quam maxime commendare ..." (16. februara 1435), Lajos Thallóczy – József Gelcich, *Diplomatarium relationum reipublicae Ragusanae cum regno Hungariae – Ragusa és Magyarország összeköttetéseinek oklevéltára*, Budapest, 1887, 389. Спремић, *Десном Ђурађ Бранковић*, 207-208.

²⁴ "Item prefatus comes de Winsperg pro singulari gaudio concilii dixit, quomodo rex Possne, qui est confinis Ungarie regni et Turcorum, se et totum ipsius regnum et omnes ipsius regni sectas et supersticiones submisit cesaree majestati" (18. februar 1435), *Concilium Basiliense*, Bd. V (Tagebücher und Acten), (Hrsg. Gustav Beckmann – Rudolf Wackernagel – Gulio Coggiola), Basel, 1904, 118. Usp. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 258, 687.

²⁵ J[ohann] E[vangelist] Schlager, *Wiener Skizzen aus dem Mittelalter*, Neue Folge, Vol. II, Carl Gerold, Wien, 1839, 20, 78-79.

²⁶ Joseph Aschbach, *Geschichte Kaiser Sigmund's*, Vierter Band, Friedrich Perthes, Hamburg, 1845, 310-311; Karl Weiß, *Geschichte der Stadt Wien, I. Abtheilung. Die Römerzeit und das Mittelalter*, Verlag von Rudolf Lechner's k. k. Universitäts-Buchhandlung, Wien, 1872, 111; Richard Müller, "Wiens Höfisches und Bürgerliches Leben im Ausgehenden Mittelalter", u: *Geschichte der Stadt Wien*, Bd. III/2, (Hrsg. Albert Starzer), Alterthumsvereine zu Wien, Wien, 1907, 680.

²⁷ C. M. Krysa, "Shrove Tuesday", *New Catholic Encyclopedia – Vol. 13 (Seq-The)*, The Catholic University of America – Gale, Washington, 2003, 97-99. U njemačkom nazivu ovog blagdana – *Fastnacht* – tj. *noć posta*, može se prepoznati isposnički element. Ekvivalent na našem jeziku je *Fašnik*, dok se češće koristi naziv *Pokladni utorak*. U francuskoj je ovaj blagdan poznat kao *Mardi Gras* (Debeli utorak) jer je to dan u kojem je dozvoljeno častiti se svom vrstom hrane prije početka korizmenog posta. Tada se priređuje i karneval koji također svoju etimologiju ima u napuštanju mesa koje je zabranjeno konzumirati tokom posta.

prvoga na drugi mart i ova se hronologija sasvim poklapa sa dosadašnjim znanjima o kretanjima i aktivnostima Tvrtka II tokom 1435. godine.

Sadržaj navedene arhivske bilješke omogućuje nam da približno rekonstruiramo pojedine aktivnosti dvojice vladara dok su boravili u Beču. Na osnovu tih informacija saznajemo da ih je prilikom njihovog dolaska u Beč 1435. godine, bečki gradonačelnik Hans Steger svečano dočekaao sa cijelim gradskim vijećem i sa najpoštovanijim ženama i kćerkama grada.²⁸ Sigismund i Tvrtko su pod skupim, zlatom izvezenim baldahinom, posebno izrađenim za ovu priliku o trošku građana,²⁹ zajedno odjahali do crkve sv. Stjepana. Kakvu je impresiju veličanstvena katedrala mogla imati na bosanskog vladara možda najbolje ilustrira priča koju nam prenosi Enea Silvio Piccolomini, odnosno papa Pije II, u svom djelu *De ritu, situ, moribus et conditione Theutonie descriptio*, prema kojoj su bosanski poslanici koji su jedne prilike boravili u Beču, diveći se visini i ljepoti crkve, izjavili da vjeruju da je njena izgradnja koštala više od cijelog Bosanskog kraljevstva.³⁰ (Slika 1)

Slika 1. Slika Beča - Drvorez iz Nirnberške kronike, 1493 (Schedel'sche Weltchronik, f. 98v-99r)

²⁸ "Ain Mal [Mittagsmahl] so die Herren [Bürgermeister und Räte] einig wurden wie Sy gegen den Kaiser reitten woliten 12 LB". Schlager, *Wiener Skizzen aus dem Mittelalter*, 78.

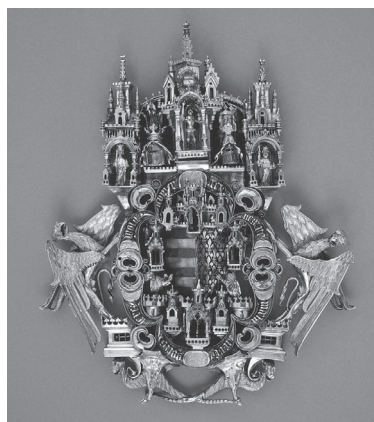
²⁹ Za izradu kanopija, tj. baldahina, potrošeno je 60 pfeninga (dinara), dok je na zlatne marame koje su ga ukrašavale utrošeno ukupno 40 funti. Majstoru, odnosno slikaru koji je izradio i oslikao kanopij plaćeno je 5 funti i 40 pfeninga za materijale, tj. zlato i svilu, kao i za uloženi trud i rad. Schlager, *Wiener Skizzen aus dem Mittelalter*, 79.

³⁰ "... Sed omnium preclarissima est Vienna, quam prisci Flavianum appellavere et hic credimus Aras fuisse Flavianas, de quibus Ptolomeus commemorat. Hic ducum Austrie vetusta sedes et palatia digna regibus et templa, qui mirari Italia posset. Ex quibus divi Steffani delubrum admirabilius est, quam nostris exprimi verbis queat. Cuius turrin cum aliquando inspexissent Bosnensium legati et tum artificium tum altitudinem admirati essent, in eam sentenciam verba profuderunt vt turrin illa pluris constitisse dicerent, quam regnum Bosne venundari posset", Enea Silvio Piccolomini, *De ritu, situ, moribus et conditione Theutonie descriptio*, Stockel, Lyptzick, 1496, fol. XIX. Usp. Anton Ritter von Perger, *Der Dom zu Sanct Stephan in Wien*, Literarisch-artistischen Abtheilung des Österr. Lloyd, Triest, 1854, 35, 101.

Građani su pred crkvom sv. Stjepana lično predali darove Sigismundu, između ostalog poklonivši mu i četiri sjajna pozlaćena srebrena pokala, koja su, usljed nedostatka vremena morali posuditi od hercega Albrechta, što su mu kasnije, o trošku gradske općine, nadoknadili izradom četiri pokala u vrijednosti više od 230 funti.³¹ Građanke su cara počastile bogatom kopčom (njem. *Hefftl*) u vrijednosti od 43 funte, Sigismundovom tastu Hermanu Celjskom poklonili su jednu kopču u vrijednosti od 6 funti, odnosno 8 guldena, dok je kopča koju su poklonili kralju Tvrtku vrijedila 9 funti, odnosno 12 guldena.³² S obzirom na njihovu visoku cijenu, kopče su svakako morale biti kvalitetno umjetničko djelo i mogle su ličiti na one koje se čuvaju u riznici katedrale u Achenu (njem. *Aachener Domschatzkammer*).³³ (Slike 2 i 3)

Slika 2. Kopče sa grbovima Ugarskog i Poljskog kraljevstva (Aachen, Domschatzkammer)

Slika 3. Kopča sa grbom Ugarskog kraljevstva (Aachen, Domschatzkammer)

Pored toga, bosanski je vladar primio i jednu bačvu, tj. “Fuder”, vina i 4 modija zobi, tj. “4 Muth Habern”,³⁴ što je, po svemu sudeći, bilo namijenjeno njegovoj pratnji

³¹ “unserm genedigen Herren dem Kaiser 4 silbrein vergulte Stukh die vns vnser genediger lieber Herr der Herzog [Albrecht V] dartzue geliehen hat, dafir wir im hinwieder 4 andere Stukh haben machen lassen, am ersten zwey grosse Köpf un zween grosse Pecher 232 LB”, Schlager, *Wiener Skizzen aus dem Mittelalter*, 79.

³² “vmb ein Hefftl damit die Burgerinnen vnserm genedigen Herrn den Kaiser geert haben 43 LB ... dem Kunig von Bossen vmb ain Hefftl damit in auch die Frawen geert haben 12 Gulden facit 9 LB ... dem alten Grafen von Cily [dem Schwiegervater Sigmunds] vmb ain Hefftl 8 gulden facit 6 LB”, Schlager, *Wiener Skizzen aus dem Mittelalter*, 79.

³³ Wilhelm Neumann, “Kleinkünste Während des Mittelalters”, u: *Geschichte der Stadt Wien*, Bd. III/2, (Hrsg. Albert Starzer), Alterthumsvereine zu Wien, Wien, 1907, 569; J. Hampel, “Die Metallwerke der ungarischen Kapelle im Aachener Münsterschatze”, *Zeitschrift des Aachener Geschichtsvereins*, Bd. XIV, Aachen, 1892, 57-58.

³⁴ Weiß, *Geschichte der Stadt Wien*, 111; Moritz Bermann, *Alt- und Neu-Wien – Geschichte der Kaiserstadt und ihrer Umgebungen*, A. Hartleben’s Verlag, Wien – Pest – Leipzig, 1880, 474-475. Carski Fuder je u srednjem vijeku podrazumijevao mjeru od 54-60 funti, odnosno otprilike 30 litara. Usp. J. Andreas Schmeller, *Bayerisches Wörterbuch*, Bd. I, Historische Comission der Königlische Academie der Wissenschaften, München, 1872, 695, s.v. *Das Fueder*.

čiji nam tačan sastav i brojnost, prema raspoloživim podacima, ostaju nepoznati. Međutim, s obzirom na količinu poklonjenih namirnica, može se iznijeti pretpostavka da je kraljeva svita u Beču ipak bila brojna. Pored ovih poklona, gostima su darovana i tri skupocjena vijenca izvezena svilom i ukrašena zlatom i biserima, za što je krojaču svile (njem. *Seidensticker*) plaćeno ukupno 55 funti.³⁵

Careva je kasa, vjerovatno usljed iscrpljujućih Husitskih ratova, bila u lošem stanju, te je bio primoran od uprave grada Beča tražiti pozajmicu od 6000 funti, na ime čega je kao depozit založio svoj srebreni escajg (viljuške, noževe i sl.) u škrinji kao i jedan kovčeg – “Silberasachs in ain truhen vnd ain Kisen” – kojeg su činovnici gradske administracije uredno postavili u toranj gradske vijećnice.³⁶

Pošto su se Sigismund i Tvrtko II u Beču zadržali duže vremena, to je otvorilo mogućnost višednevnog slavlja i praznovanja.³⁷ Samo su za *Fastnacht* bila organizirana četiri banketa u kući bogatog trgovca suknom i bankara Niklasa Teschlera (†1485),³⁸ koji je tokom prethodnog perioda u gradu držao neke manje važne službe, ali mu je tom prilikom povjereno organiziranje prijema za uvažene goste. Od tada njegov status i utjecaj u gradu rastu te je za bečkog načelnika biran u dva navrata 1453. i 1456/1457. godine.³⁹ Teschlerova kuća bila je zapravo čuveni Regensburger Hof na trgu Lugeck, koji je tako prozvan jer je od 14. stoljeća služio kao skladište i prenočište za trgovce iz Regensburga. U posjedu Niklasa Teschlera ova se kuća nalazila od 1428.⁴⁰

Banketi u Beču tokom razvijenog srednjeg vijeka predstavljali su izvrsnu priliku za okupljanje i socijaliziranje visoko rangiranih dostojanstvenika i gostiju. Oni su obično održavani u domovima uglednih građana i to o trošku gradske općine. Da bi te fešte podigli na veću razinu gradski su dostojanstvenici često pozivali žene da svojim prisustvom uveličaju proslavu. To se desilo i prilikom posjete Sigismunda i Tvrtka. Tada su gradske vlasti potrošile 3 funte na vino i isplatu troškova ženama koje su sedam dana išle na dvor.⁴¹ Svečanostima su doprinijeli i dobošari koji su

³⁵ “von drein Kränzlein dem Seidennater [Seidensticker] auf Perl Gold vnd Spredgseiden das alles zu den Kränzlein komen ist 55 LB”, Schlager, *Wiener Skizzen aus dem Mittelalter*, 79.

³⁶ Schlager, *Wiener Skizzen aus dem Mittelalter*, 80; Weiß, *Geschichte der Stadt Wien*, 111; Bermann, *Alt- und Neu-Wien*, 474-475.

³⁷ Bermann, *Alt- und Neu-Wien*, 474.

³⁸ “die 4 Mal zu der Vasnacht in des Teschler Haus 97 lb”, Schlager, *Wiener Skizzen aus dem Mittelalter*, 80.

³⁹ Richard Perger, “Niklas Teschler und seine Sippe – Ein Beitrag zur Sozialgeschichte Wiens im 15. Jahrhundert”, *Jahrbuch des Vereines für Geschichte der Stadt Wien*, Bd. 23/25 (1967/69), Wien, 1969, 124; Ferdinand Opll, *Leben im mittelalterlichen Wien*, Böhlau, Wien, 1998, 127.

⁴⁰ Peter Csendes – Ferdinand Opll (Hrsg.), *Wien – Geschichte einer Stadt Von den Anfängen bis zur Ersten Türkenbelagerung*, Bd. 1, Böhlau, Wien, 2001, 118, 472.

⁴¹ “Die VII Tag als die Frawn gen Hof gewesen sein vmb Wein 3 LB”, Schlager, *Wiener Skizzen aus dem Mittelalter*, 80.

pratili žene za što su im isplaćene ukupno 2 funte.⁴² Plesovi održani te sedmice bili su po svemu događaj za pamćenje jer su, usljed nedostatka prostora, tezgje za meso koje su se u to vrijeme nalazile oko Teschlerove kuće morale biti sklonjene i razbijene. Za njihovu popravku angažirano je ukupno 47 stolara da rade jedan dan kako bi ponovno osposobili trg za njegovu raniju namjenu.⁴³

Sudeći prema iscrpno bilježenim rashodima bečke općine saznajemo da su žene koje su posjećivale vladare u dvoru zapravo tamo dolazile iz gradskih bordela. Naime, bečki magistrat je 1436. platio bordelima u Beču po 5 funti za tkanine jer su, prilikom posjete cara Sigismunda i kralja Bosne hercegu Albrechtu u prethodnoj godini, žene i prednjeg i stražnjeg bordela (njem. *Forderen* i *Hinteren Frauenhaus*) kod kapije Widmerthor morale biti svečano odjevene sve u iste somotne haljine.⁴⁴

Svakako su se u prvim danima marta, nakon dugotrajnog slavlja, Tvrtko II i Sigismund zaputili prema Požunu. Tamo su boravili i 19. marta 1435,⁴⁵ gdje ih je zahtekla vijest o smrti Sandalja Hranića.⁴⁶ Tu su se izgleda razišli jer je Sigismund uskoro, u pismima datiranim 25. i 31. marta 1435. godine,⁴⁷ Dubrovčanima javio da je

⁴² "Der Stadt Drummettern die den Frawn gen Hof [bei ihrem Einzug] gedient haben 2 LB", Schlager, *Wiener Skizzen aus dem Mittelalter*, 79. Za izradu bubnjeva utrošeno je 4 funte, 4 šilinga i 12 pfeninga: "vmb ain panier zu den drummetten 4 LB 4 SS 12 DR.", Isto.

⁴³ "Ausgeben zu dem Abbrechen der Fleischpenkh bey dem Teschler 47 Zimmerman 1 tag", Schlager, *Wiener Skizzen aus dem Mittelalter*, 80.

⁴⁴ "1436. 10 ellen Sammed pr 5 Pfd. di man beiden Häusern geschenkt", Franz Seraph Hügel, *Zur Geschichte, Statistik und Regelung der Prostitution – Social-medicinische Studien in ihrer praktischen Behandlung und Anwendung auf Wien und andere Grossstädte*, Wien, 1865, 57. Usp. Josef Schrank, *Die Prostitution in Wien in Historischer, Administrativer und Hygienischer Beziehung*, Bd. I (Die Geschichte der Prostitution in Wien), Wien, 1886, 70. Bordeli su se, zapravo, nalazili nedaleko od današnjeg Naschmarkta na ulici Linke Wienzeile, odnosno kod čuvenog Pozorišta na rijeci Wien (njem. *Theater an der Wien*) u Mariahilf distriktu. Weiß, *Geschichte der Stadt Wien*, 199. Usp. Schrank, *Die Prostitution in Wien*, 61; Leopold Senfelder, "Öffentliche Gesundheitspflege und Heilkunde", u: *Geschichte der Stadt Wien*, Bd. II/2, (Hrsg. Albert Starzer), Alterthumsvereine zu Wien, Wien, 1905, 1021.

⁴⁵ "Requisiti a domino imperatore Posonii existente accesserunt domini legati illuc; et tunc ibidem erat rex Bosne, et paucis diebus ibidem remanserunt. Fuit autem hoc XIX Marcii et reuersi sunt Wyennam" (19. Mart 1435), Ernestus Birk, "Johannes de Turonis regestrum (Tercia legacio sacri concilii)", *Monumenta Conciliorum Generalium seculi decimi quinti – Concilium Basiliense scriptorum*, Tom. I, Vindobonae, 1857, 791. Usp. Karl Joseph von Hefele, *Conciliengeschichte*, Bd. VII, Herder'sche Verlagshandlung, Freiburg im Breisgau, 1874, 607.

⁴⁶ Dubrovčani su Sigismunda o Sandaljevoj smrti izvijestili 24. marta 1435. godine. Usp. Thallóczy – Gelcich, *Diplomatarium*, 390.

⁴⁷ Dubrovčani odgovaraju Sigismundu na pismo od 21. aprila: "Serenissime... Una manus cursorum nostrorum a serenissima maiestate vestra redeuncium nobis die XXI. Aprilis devoluti, binas suas literas factas Posonii vigesima quinta et ultima Marcii rediderunt. Prima quarum nobis fidelibus intimat expeditionem inde domini Tuertchi regis Bosne a se dimissi cum restitutione alias assignatorum facta fidelitate et obediencia debita imperiali maiestati vestre, que eidem magnum in modum rem et negocia nostrum fidelium suorum commendavit. Altera nos fideles eiusdem

otpustio Tvrtka koji mu je “položio vazalnu prisegu i zatražio da barunima Humske zemlje, nekad vjernim njegovoj kruni, koji su se nakon Sandaljeve smrti vratili u pokornost, pruže pomoć”.⁴⁸ Tvrtko je, dakle, upravo krajem marta krenuo na put da bi već u aprilu uspio iz Bosne uspostaviti kontakt s Dubrovčanima.⁴⁹

Situacija u Bosni se za vrijeme Tvrtkovog odsustva značajno promijenila. Na političkoj sceni više nije bilo starog i iskusnog vojvode Sandalja Hranića kojeg je naslijedio sinovac Stjepan Vukčić.⁵⁰ Tvrtkov novi položaj najbolje pokazuje podatak da su Dubrovčani već u maju njegovom poslaniku Radoslavu Kodezbi isplatili zaostale tribute za protekle tri godine u ukupnoj vrijednosti od 7500 perpera.⁵¹ Vrijeme provedeno u Dubrovniku Kodezba je iskoristio da potraži i dobije naknadu za kraljeve kuće i posjede u Novim zemljama i Konavlima koje su u proteklom vremenu zakupljivali Dubrovčani,⁵² čime je kraljevska blagajna u relativno kratkom vremenskom

hortatur ab subsidia exhibenda baronibus terre de Chomlian olim fidelibus corone sue, qui, extincto voivoda Sandagl, ad obedienciam solitam corone eiusdem redierunt.” (7. maja 1435), Thallóczy – Gelcich, *Diplomatarium*, 391.

⁴⁸ Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 260.

⁴⁹ “Prima pars est de scribendo domino regi Tuertcho regi Bosne respondendo litteris suis et similiter de scribendo domine regine et consorti” (21. aprila 1435), DAD, Cons. Rog, sv. V, f. 268. Usp. Živković, *Tvrtko II Tvrtković*, nap. 83 na str. 176.

⁵⁰ Сима М. Ђирковић, *Херцег Стефан Вукчић-Косача и његово доба*, САНУ, Посебна издања, књ. CCCLXXVI, Одељење друштвених наука, књ. 48, Београд, 1964, 10-11. Usp. Živković, *Tvrtko II Tvrtković*, 178-179.

⁵¹ “Prima pars est de offerendo ambaxiatori siue nuntio predicto regis Tuertchi tributa temporis preteriti sibi debita per comitatem nostram ipso dante et exhibente expeditorias ipsius regis pro ipsis tributis in opportuna et valida forma” (11. maj 1435), DAD, Cons. Rog, sv. V, f. 275. “Radossaus Codesba ambaxiator et spatialis nuntius domini Tuertchi Regis Bosne ... confessus et manifestus fuit realiter habuisse et recepisse sibi datos et solutis in presentia testium ... a nobili et sapienti viro domino Rectore ser Toma de Sorgo et eius minori consilio Ragusii dantis et soluentibus vigore libertatis consilii rogatorum ... pro tributis trium annorum preteritorum debitis dicto domino Regi per commune Ragusii in totum yperperos septem mille quingentos, videlicet pro tributo yperperos II^M debito annuatim eidem domino Regi in festo Sancti Dimitrii pro tribus annis proxime preteritis finitis et completis die 26. octobris 1434 proxime preteriti yperperos sex mille, et pro tributo yperperos V^C eidem annuatim debito in festo Sancti Blasii pro tribus annis proxime preteritis finitis et completis die tertio februarii 1435 proxime preteriti yperperos mille quingentos, qui summant in totum yperperos 7500” (23. maj 1435), DAD, Div. Not, sv. XX, f. 7.

⁵² “Prima pars est de dando libertatem domino Rectori et suo paruo consilio accipiendi a massariis bladorum tot denarios quot perferre erunt ad faciendo integram solutionem tributorum debendorum Regi Tuertcho cum hac conditione quod ex primis denariis afflictuum comunis qui exigerunt debeant dari dictis massariis tot denarii quot accepti fuerunt occasione predicta” (18. maj 1435), DAD, Cons. Rog, sv. V, f. 278. “Radossaus Codesba ambaxiator et nuntius predictus eodem instanti et in presentia suprascripti domini Rectoris et eius consilii ac testium suprascriptorum vice et nomine suprascripti domini Regis confessus et manifestus fuit quia a domina Bielza uxor condam ser Petri de Lucaris, a dona Marussa uxore condam ser Marini de Saracha, a ser Dragoe Marini de Sorgo, pro domibus ipsius domini regis quas ipsi prenominati et quilibet eorum habent et tenent ad afflictum, et a ser Marino Mi. de Resti et fratribus pro terris

periodu obogaćena. Pokazuju to i Tvrtkove poslovne aktivnosti jer su mu 14. juna 1435. godine Dubrovčani dopustili da preko njihovog grada u Veneciju pošalje oko 800 litara srebra.⁵³

Tvrtkov povoljni položaj, međutim, nije dugo potrajao. Već se tokom ljetnih mjeseci u Bosni pojavljuju Osmanlije koji djeluju u zaštiti interesa Stjepana Vukčića i protukralja Radivoja,⁵⁴ pa je krajem 1435. godine bosanski kralj Tvrtko II bio još jednom primoran da odsustvuje iz Bosne. Historičari su osnovne razloge njegove nevolje u tom periodu tražili u uspjesima hercega Stjepana Vukčića Kosače koji je, uz osmansku pomoć, uspio protjerati i ugarske vojne snage iz Huma.⁵⁵

Nije sasvim jasno da li je Tvrtko II i tokom mjeseca augusta bio na svom dvoru na Bobovcu, odakle je pisao bosanskom vikaru Jakovu Markijskom da ne tjera franjevence iz Jajca. Njegovo pismo "Datum in nostro Castella Robovach [!], in festo sancti Bartholomaei Apostoli, anno Domini MCCCCXXXV", u starijoj je historiografiji datirano 24. augusta 1435. godine.⁵⁶ Međutim, Gregor Čremošnik je, prema nekim drugim pokazateljima, postavio tezu da pismo nije moglo nastati 1435, nego da bi po historijskom kontekstu više odgovaralo 1432. godini.⁵⁷

Kralj je vjerovatno posljednji put u toku 1435. godine u Bosni boravio sredinom novembra kada se obratio Dubrovčanima sa zahtjevom da mu se isplati najamnina za kuću koju je imao u njihovom gradu.⁵⁸ U drugoj polovini novembra je morao krenuti na put kako bi već u decembru došao do Stolnog Biograda,⁵⁹ gdje se sastao s kraljem Sigismundom koji je tamo, prema Hoenschu, boravio od 20. decembra

ipsius domini Regis que sunt in Terris Nouis et Canali, et a quolibet et qualibet ipsorum et ipsarum sibi integre solutum est pro affictu trium annorum preteritorum completorum per totum mensem septembris proxime preteritum" (23. maj 1435), DAD, Div. Not, sv. XX, f. 7.

⁵³ "Prima pars est de faciendo gratiam domino Restoe ambassiator regis Bosne quod possit extrahere de Ragusio et mittere Venetiis circa libras octingentas argenti ipsius regis Tuertchi quod sibi restauit ad vendendi ex argento huc portato franchum et librum ab omni gabella" (14. juna 1435), DAD, Cons. Maius, sv. V, f. 40v.

⁵⁴ Ђирковић, *Херцег Стефан Вукчић-Косача*, 13.

⁵⁵ Živković, *Tvrtko II Tvrtković*, 181.

⁵⁶ Luca Wadding, *Annales Minorum seu Trium Ordinum a S. Francisco Institutorum*, Tomus X, Romae, 1734, 232. Usp. Eusebius Fermendžin, *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752*, JAZU, Zagreb, 1892, 146. "Tvrtko II se zadržao u Bosni još i u toku augusta 1434. [!] godine, boraveći u utvrđenom Bobovcu", Živković, *Tvrtko II Tvrtković*, 180.

⁵⁷ Gregor Čremošnik, "Ostaci arhiva Bosanske franjevačke vikarije", *Radovi*, knj. III, ND BiH, Odjeljenje istorisko-filoloških nauka, knj. 2, Sarajevo, 1955, 34-35.

⁵⁸ "... Nedugo iza tog njegovog posljednjeg javljanja iz Bosne, gubi mu se svaki trag. Po drugi put je morao da napusti zemlju. I ovoga puta potražio je utočište na ugarskom dvoru", Živković, *Tvrtko II Tvrtković*, 181.

⁵⁹ Lajos Thallóczy navodi 5. decembar 1435. godine, ali svoju tvrdnju ne potkrijepljuje pozivom na izvor. Usp. Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, 85.

1435. do 30. januara 1436.⁶⁰ Tvrtko je, prema pisanju Thomasa Ebendorfera, u Stolnom Biogradu bio već 21. decembra, u društvu Sigismunda i Albrehta, njihovih suprug, te nekih drugih velikaša.⁶¹ Bosanskog kralja su vjerovatno i tada pratili njegovi vjerni dvorjani i najbliži suradnici.

Na dvoru ugarskog kralja nalazio se i bosanski vikar Jakov Markijski koji je od ranije insistirao na čvršćoj vjerskoj politici prema Bosni, te je stoga planirao jednu šestomjesečnu misiju koja bi, po njegovom shvatanju, morala donijeti uspjeh u Bosanskom kraljevstvu. Zbog toga se povezao sa legatima Bazelskog koncila zatraživši njihovu podršku u svojim nastojanjima da i Sigismunda oraspoloži za svoje planove.⁶² Pored njega i Sigismunda, sastanku, koji je trajao naredne četiri sedmice, prisustvovali su herceg Albrecht Habsburški i kralj Tvrtko II, zatim češki poslanici: gospoda Meinhard i Ptaček, vitezovi Diviš Bořek i Johann Smiřický, praški građani Joham Melwar i Sigmund Manda iz starog grada, Daniel i Paul iz novog grada, Mathias Lauda iz Piseka, Johann od Nimburga i drugi nepoznati. Baselski legati su bili: biskup Philibert, Johann Palomar, Martin Berruer i Thomas Ebendorfer od Haselbacha, pored njih su u Stolnom Biogradu boravili i papinski legat Ambrozije Traversari kao i mnoga druga gospoda iz različitih zemalja.⁶³

Bosanski kralj je 25. januara 1436. izdao povelju u korist bosanskih franjevaca. Tim je dokumentom primio sve franjevce i sve samostane Bosanske vikarije u Bosanskom kraljevstvu u svoju zaštitu, posebno u onim zemljama i posjedima koji su njemu potčinjeni, dajući im slobodu da šire u Bosni vjeru katoličku i da krste i obraćaju stanovnike bez obzira na spol i životnu dob. Iz te se povelje vidi da je Tvrtko II u Ugarskoj boravio u pratnji plemića i dvorskih službenika; palatina Tvrtka Borovinića, dvorskog kneza Vladislava, sina vojvode Pavla Klešića, zatim Jurja Dragičevića i protovestijara

⁶⁰ Altmann, *Die Urkunden Kaiser Sigmunds (1410-1437)*, Bd. II (1424-1437), 361; Hoensch, *Itinerar König und Kaiser Sigismunds von Luxemburg*, 120.

⁶¹ "Die vero XXI mensis antedicti [decembris] intrauit similiter dominus imperator cum imperatrice et illustrissimo principe Alberto, duce Austrie, et conthorali sua et nonnullis magnatibus, cui obuiam venimus, pariter et rege Bosne" (21. decembar 1435), Ernestus Birk, "Thomae Ebendorferi de Haselbach Diarium gestorum per legatos Concilii Basiliensis", *Monumenta Conciliorum Generalium seculi decimi quinti – Concilium Basiliense scriptorum*, Tom. I, Vindobonae, 1857, 757. Usp. Rokai, "Poslednje godine balkanske politike kralja Žigmunda (1435-1437)", 102.

⁶² "Multa eis exposuit de rege Bosne, qui ad eadem die qua nos intrauit Albam regalem, dicens, quod ille rex erat fictus Christianus, nec in veritate erat baptizatus, imo prohibebat suos baptizari per fratres minores, qui sunt in regno suo; quod in illo regno sunt tenentes sectam Manicheorum; quod si imperator diceret illi regi, quod populus regni Bosne baptizetur, quod in sex mensibus totus ille populus baptizetur, cum sit ad hac voluntarius, et rogabat eos, ut tempore et loco de hoc facerent verbum imperatori" (21. decembar 1435), Ernestus Birk, "Aegidii Carlerii (Quinta legacio)", *Monumenta Conciliorum Generalium seculi decimi quinti – Concilium Basiliense scriptorum*, Tom. I, Vindobonae, 1857, 676-677.

⁶³ Franz Palacky, *Geschichte von Böhmen*, Bd. III/3 (Böhmen und das Baseler Concil. Sigmund und Albrecht. J. 1431-1439), In Commission bei Kronberger, Prag, 1854.

Bosanskog kraljevstva Restoja Milohne.⁶⁴ Njihovo prisustvo uz bosanskog kralja potvrđeno je i poveljom koju je 19. januara 1436. godine ugarski kralj Sigismund izdao "fidelis nostri egregii Resteye filii Mylohnae de Bogonynagora, camerarii illustris Stephani Twertk regis Bosne fidelis nostri dilecti" za vjernost, usluge i hrabro držanje koje je pokazao prema bosanskom kralju i ugarskoj kruni u sukobu sa Osmanlijama i pobunjenicima.⁶⁵ Da je delegacija s kojom je tada kralj Tvrtko II boravio u Ugarskoj bila šira nego se do sada pretpostavljalo otkriva nam povelja koju je kralj Sigismund 20. januara 1436. izdao Milivoju Mačiću od *Gernycze* i njegovoj bratiji, potvrdivši im raniju darovnicu vojvode Jurja Vojsalića. Destinataru su dobili svoje posjede jer su se u sastavu vojske vojvode Jurja borili protiv Osmanlija, Kosača i pristalica protukralja Radivoja. Iako za to nema izričitih potvrda, može se pretpostaviti da je uz njih u Stolnom Biogradu također boravio i njihov feudalni senior.⁶⁶ O razlozima kraljevog povratka u zemlju također se može samo pretpostavljati. Vjerovatno shvativši da mu prisustvo ugarske vojske u njegovom kraljevstvu neće donijeti ništa korisno u dugoročnom pogledu, Tvrtko II se vratio u Bosnu gdje se izmirio sa Stjepanom Vukčićem.⁶⁷ Upravo je preko Kosače uredio svoje odnose sa Osmanlijama obavezivši se na godišnji tribut u iznosu od 25.000 dukata zauzvrat dobivši garancije da će biti priznat kao vladar i pošteđen od napada. Na taj je način obnovljen njegov status osmanskog haračara koji ga više nije napuštao sve do smrti 1443.⁶⁸ Iako se iz današnje perspektive cijena plaćenog tributa može činiti previsokom, ona je ipak omogućila Tvrtku II da momentalno smiri stanje u zemlji. Da je bosanski kralj uspostavio određenu vrstu kontrole u zemlji pokazuje i to što je 14. augusta 1436. njegov poslanik Radoslav Kodezba uspio od Dubrovčana naplatiti uobičajene tribute za prethodnu godinu.⁶⁹

⁶⁴ "Item magnificis et egregiis Tuertkone Borovinich, palatino regni nostri Bosnae; Georgio filio Dragich; Ladislao filio quondam vajvodae Pauli Klessich; magistro curiae nostrae; et Hristoja de Hlevna, camerario nostro, nostris in regno nostro Bosnae baronibus, nobilibus et militaribus ..." (26. januar 1436), Emericus Pavich, *Ramus viridantis olivae*, Budae, 1766, 6-7; Eusebius Fermendžin, *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752*, JAZU, Zagrabiae, 1892, 150-151. Čremošnik, "Ostaci arhiva Bosanske franjevačke vikarije", 35-38. Usp. Pejo Čošković, "Veliki knez bosanski Tvrtko Borovinić", *Croatia Christiana Periodica*, god. XX, br. 37, Zagreb, 1996, 76-77; Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 264.

⁶⁵ Срђан Рудић, "Неколико нових података о Рестоју Милохни", *Историјски часопис*, књ. LVIII, Београд, 2009, 174.

⁶⁶ Невен Исаиловић, "Неколико нових података из 1436. године о фамилијарима Хрватинића у жупама Земуник и Глаж", *Историјски часопис*, књ. LX, Београд, 2012, у stampi. Zahvaljujem se kolegi Isailoviću što mi je ustupio rukopis svoga rada na korištenje.

⁶⁷ "Come seguono li fatti del trattato de la paxe tra lo re Tuertcho et esso voiuoda di la qual scriuete e di nouelle di qualuncha parte tanto del nostro signor e messer Matio quanto de li turchi, e de ogni altre vi occorciano venciati informadi et auisati" (30. juni 1436), DAD, Lett. di Lev, sv. XII, f. 38v. Usp. Ђирковић, *Херцег Стефан Вукчић-Косача*, 24; Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 264.

⁶⁸ Момчило Спремић, "Турски трибутари у XIV и XV веку", *Историјски гласник*, 1-2, Београд, 1970, 37.

⁶⁹ "Prima pars est de dando libertatem domino Rectori et suo minori consilio respondendi ambaxiatori regis Tuertchi Bosne et offerendi et dandi sibi tributa unum anni Sancti Blaxii et Sancti Dimitrii

Zaključna razmatranja

Do sada se nije mnogo znalo o višemjesečnim aktivnostima kralja Tvrtka II van Bosne početkom i krajem 1435, te početkom 1436. godine. Pozadina njegovog odlaska u inostranstvo najčešće je u historiografiji pripisivana prisilnim faktorima ili vjerskoj problematici, iako su pojedini historičari smatrali da je on “po svoj prilici išao u Ugarsku, da se dogovori s kraljem Sigismundom o obrani protiv Turaka”.⁷⁰ Veoma je teško na osnovu sačuvanih izvora saznati nešto više o tome šta je zapravo uvjetovalo Tvrtkov odlazak u Ugarsku i Austriju ali možemo osnovano pretpostavljati da su to uistinu bili razlozi životne važnosti.⁷¹ Pored osmanskog prisustva u Bosni jedan od faktora koji je mogao utjecati na Tvrtka da se okrene ugarskom kralju bila je i pojačana aktivnost protukralja Radivoja koji, unatoč periodu tokom kojeg Tvrtka II nije bilo u Bosni, ipak nije sebi uspio osigurati trajno priznanje ni u zemlji ni u susjedstvu.⁷² Poseban problem predstavljali su i uspjesi Stjepana Vukčića, koji je, pomognut od Osmanlija, uspio učvrstiti i konsolidirati posjede naslijeđene od strica Sandalja Hranića. Takvi uslovi u zemlji su Tvrtka II primorali da oslonac potraži u Ugarskoj te je on izvjesno vrijeme bio isključen iz neposrednih akcija kojima su se rješavala brojna ključna pitanja vezana za sudbinu njegovog kraljevstva. Međutim, unatoč prividno teškoj situaciji u kojoj se zatekao, kralj je na kraju uspio stvari staviti pod svoju kontrolu bez većih potresa.

Na osnovu fragmentarnih i sporadičnih podataka, kao i saznanja iznesenih u ovom radu, stječe se utisak da je itinerar bosanskih vladara i vlastele bio daleko bogatiji nego što o tome imamo sačuvanih detaljnih svjedočanstava. Sve nam to daje za pravo da razmišljamo kako su njihovi boravci van zemlje bili mnogo češći nego što se to do sada smatralo. Njihova su putovanja, poduzimana u uvjetima srednjovjekovnog saobraćaja, morala imati obilježja avantura, gdje je upoznavanje sa novim krajolicima, licima, stvarima i običajima, ostavljalo dubok dojam na putnike. Prisustvovanje značajnim događajima poput banketa, zabava, viteških turnira, velikih kongresa, audijencija na stranim dvorovima i sl. podrazumijevalo je stjecanje novih i značajnih iskustava koje su bosanski vladari i velikaši mogli sa sobom ponijeti nazad u domovinu. Takvi su utisci dalje otvarali vrata kulturnim i civilizacijskim utjecajima koje su povratnici primjenjivali u domaćoj sredini, ili prilagođavali već postojećim normama.

sibi debita pro commune nostrum...” (14. augusta 1436), DAD, Cons. Rog, sv. VI, f. 72v; (16. augusta 1436), DAD, Div. Not, sv. XXI, f. 6v. Usp. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 264.

⁷⁰ Perojević, u: *Poviest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine*, 493.

⁷¹ Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 263.

⁷² Бирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, 266.

Prilog 1.

Izvod iz bilježnice rashoda gradske općine u Beču za 1435. godinu.⁷³

Ain Mal [Mittagsmahl] so die Herren [Bürgermeister und Räte] einig wurden wie Sy gegen den Kaiser reitten woliten 12 lb

unserm genedigen Herren dem Kaiser 4 silbrein vergulte Stukh die vns vnser genediger lieber Herr der Herzog [Albrecht V] dartzue geliehen hat, dafir wir im hinwieder 4 andere Stukh haben machen lassen, am ersten zwey grosse Köpf un zween grosse Pecher.....232 lb

vmb ein Hefftl damit die Burgerinnen vnserm genedigen Herrn den Kaiser geert haben 43 lb

dem Kunig von Bossen vmb ain Hefftl damit in auch die Frawen geert haben..... 12 Gulden facit 9 lb.

Der Stadt Drumettern die den Frawn gen Hof [bei ihrem Einzug] gedient haben..... 2 lb

von drein Kränzlein dem Seidennater [Seidensticker] auf Perl Gold vnd Sprengseiden das alles zu den Kränzlein komen ist..... 55 lb

dem alten Grafen von Cily [dem Schwiegervater Sigmunds] vmb ain Hefftl 8 gulden facit 6 lb

von dem Himmel zu machen.....60 dr.

vmb ain panier zu den drumetten..... 4 lb 4 ß 12 dr.

Item von den Permann haben wir genomen drew guldein Tücher zu dem Himmel darunder man den Kaiser HerInn hat gelait vnd im Hintz sand Steffan ist geben worden pr. 18 gulden facit 40 lb

vmb ain Fueder Wein dem Kunig von Bossen 46 lb

4 Mutt Habern auch dem Kunig von Bossen 10 lb 4 ß

dem Maler von dem Himmel [sein innerer Plafond] darunder man den Kaiser HerInn belait hat, für seiden für gold vnd für lon..... 5 lb 40 dr.

Die VII Tag als die Frawn gen Hof gewesen sein vmb Wein..... 3 lb

die 4 Mal zu der Vasnacht in des Teschler Haus 97 lb

Ausgeben zu dem Abbrechen der Fleischpenkh bey dem Teschler 47 Zimmerman 1 tag [wahrscheinlich um Raum für das Bankett zu gewinnen; das Haus des Teschler war damals noch mit Fleischbänken umgeben].

⁷³ Prema: J. E. Schlager, *Wiener Skizzen aus dem Mittelalter*, Neue Folge, Vol. II, Carl Gerold, Wien, 1839, 78-80

Emir O. Filipović

About the stay of the Bosnian King Tvrtko II in Vienna during 1435

Summary

This paper describes the time the Bosnian King spent outside of his Kingdom during 1435 and 1436. The author questions the prevailing chronology existing in contemporary historiography and presents data about the King's activities and other events in Vienna where he was hosted by Herzog Albrecht of Habsburg and his father in law, Holy Roman Emperor and King of Hungary Sigismund of Luxembourg. The paper offers a contribution to the observation and analysis of cultural and social exchanges between the Bosnian and Hungarian court within the developed cultural forms of the late Middle Ages.

Until now not much was known about the several months long activities of King Tvrtko II outside of Bosnia at the beginning and end of 1435, and during the beginning of 1436. Due to a lack of preserved sources it is extremely difficult to find out more about what made Tvrtko leave for Hungary and Austria, but it can be assumed that these were reasons of genuine importance. Apart from the Ottoman presence in Bosnia, one of the factors which could have influenced Tvrtko to turn to the Hungarian King was the intensified activity of Radivoj, the pretender to the Bosnian throne. Despite King Tvrtko's long absence from his Kingdom, Radivoj was still not able to ensure a permanent recognition neither in the country nor abroad. Another problem were the successes of Stjepan Vukčić, who, aided by the Ottomans, managed to strengthen and consolidate the possessions he inherited from his uncle Sandalj Hranić.

On the basis of scattered, fragmentary and irregular data, as well as the examples presented in this paper, an impression can be gained that the itinerary of the Bosnian rulers and nobles was much more extensive than the preserved documents show us. This data allows us to think that their trips abroad were much more frequent than it is assumed. These journeys, conducted under the conditions of medieval transport, must have been adventurous, whereby encountering new landscapes, persons, things and customs, left a deep impression on the travellers. Their attendance on occasions of significance, such as banquets, parties, feasts, knightly tournaments, large congresses, audiences at foreign courts etc., implied the gathering of new and important experiences which they could then bring back to their homeland and share with their countrymen. These impressions further opened the door to cultural and civilizational influences through their acceptance and application or through their adjustment in the domestic environment.